

УДК 343.137:341.44

В. В. Бортницька
здобувач

Харківського національного університету внутрішніх справ

**ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ЗАСТОСУВАННЯ
СПРОЩЕНОГО ПОРЯДКУ ВИДАЧІ ОСІБ З УКРАЇНИ**

Постановка проблеми. Спрощений порядок видачі особи з України є однією із найпрогресивніших форм міжнародного співробітництва. Однак, новизна зазначеної форми зумовлює правову неврегульованість в законодавстві України. Як показав порівняльний аналіз норм КПК України із міжнародним законодавством, КПК України в повній мірі відображає вимоги Європейської конвенції та додаткових протоколів до неї, ратифікованих Україною. Попри те, відповідно до вимог міжнародного законодавства, порядок затримання особи, порядок видачі особи, визначення підстав для відмови у застосуванні спрощеного порядку видачі осіб з України регулюється національним законодавством, яке на сьогодні потребує аналізу та вдосконалення. Наразі залишається не врегульованим строк, протягом якого начальник установи попереднього ув'язнення зобов'язаний повідомити слідчого суддю про надання згоди особи на застосування спрощеного порядку її видачі. Гостро стоїть питання відсутності у ст. 208 КПК України окремої підстави, яка б надавала право уповноваженій особі затримувати особу, яка перебуває у міжнародному розшуку, крім того відомчі накази не приведені у відповідність до вимог КПК України в частині роз'яснення права затриманої особи на застосування спрощеного порядку видачі тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В теорії кримінального процесу неодноразово піднімалися окреслені питання, точилися дискусії з приводу підстав затримання, строків вчинення процесуальних дій тощо. Крім того, дослідженню питання спрощеного порядку видачі осіб через призму інституту видачі осіб у своїх дослідженнях приділялася увага в роботах С.С. Беляєва, І.Л. Бородіна, Ю.Г. Васильєва, О.І. Виноградова, С.М. Вихриста, Я.О. Грабова, Т.С. Гавриш, Ж.О. Жуковської, М.Ю. Коробкіна, А.Г. Маланюка, Л.М. Горбунової, А.В. Озерської, Л.В. Пастухової, М.І. Пашковського, Л.О. Падалка, М.П. Свистуленко, О.В. Узунової. Разом з тим, новизна зазначеної форми взаємодії зумовлює її актуальність та необхідність дослідження в аспекті діючого законодавства та з урахуванням напрацьованих практикою проблемних аспектів.

З огляду на зазначене, **метою** даної статті є інтеграція норм національного законодавства та вимог КПК України у відомчі нормативно-правові акти, розроблення авторського бачення вдоско-

налення законодавчої регламентації спрощеного порядку видачі осіб, в тому числі і щодо затримання особи, щодо якої буде вирішуватись питання щодо видачі.

Виклад основного матеріалу. Як зазначалось раніше, спрощений порядок видачі осіб регламентується міжнародними договорами, ратифікованими Україною, та внутрішнім законодавством, а саме Конституцією України, КПК України та відомчими нормативними актами. Разом з тим, аналіз національного законодавства свідчить, що воно не приведене у відповідність в частині регламентації спрощеного порядку видачі осіб з України та потребує переосмислення.

Як зазначає Бобильов А.І., від ступеня розробленості правових норм, ясності та чіткості обов'язкових приписів залежить рівень правовідносин, що виникають на їх основі, та положення правозастосовних актів, що видаються [1, с. 108], [2, с. 71]. З огляду на це, розробленість правових норм щодо застосування спрощеної процедури видачі особи є одним із пріоритетних напрямків вдосконалення законодавства, яке регулює міжнародні відносини, з огляду на новизну зазначеної процедури.

Національні закони про видачу покликані деталізувати як матеріально-правову основу екстрадиції, так і її процесуальний бік. Ключовим правилом таких законів є розвиток власного кримінального процесуального законодавства і суміжних галузей права з метою найбільш повного відображення в них національних інтересів, захисту власних правових систем [3, с. 194], [2, с. 85].

Так, процесуальний порядок спрощеного порядку видачі осіб з України визначено у ст. 588 КПК України. Зокрема, визначено суб'єктів, які уповноважені застосовувати таку процедуру (уповноважений (центральний) орган України) та основну умову його застосування – згода особи на її видачу (екстрадицію), затверджена слідчим суддею. Примусово, всупереч волі особи, яка видається, остання не може бути видана. На слідчого суддю покладено обов'язок засвідчити таку згоду.

У зазначеній статті зазначені граничні строки прийняття рішення про видачу (екстрадицію) особи, а саме у будь-який час до прийняття рішення про її видачу (екстрадицію) та право щодо відкликання згоди особи на її видачу, а саме до їх затвердження згоди слідчим суддею. У ч. 7 ст. 588

КПК України перебачено, що рішення про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку може бути прийнято уповноваженим (центральним) органом України до надходження запиту компетентного органу іноземної держави про видачу особи (екстрадицію) без обов'язкового проведення екстрадиційної перевірки у повному обсязі. З огляду на зазначене, надходження запиту компетентного органу іноземної держави про видачу особи (екстрадицію) є підставою, яка унеможлиблює видачу особи у спрощеному порядку.

У зазначеній ст. 588 КПК України передбачені механізми звернення до слідчого судді особи, яка перебуває в ІТТ, для затвердження згоди особи. Так, відповідно до ч. 3 ст. 588 КПК України на начальника установи попереднього ув'язнення покладено обов'язок невідкладно надіслати заяву про згоду особи на видачу у спрощеному порядку до суду, в межах територіальної юрисдикції якого особа перебуває під вартою, та повідомити про це керівника відповідної регіональної прокуратури. У частинах 4 та 5 зазначеної статті передбачений механізм дій щодо повідомлення про прийняте рішення слідчим суддею уповноваженого (центрального) органу України та щодо інформування уповноваженим (центральним) органом України запитууючу сторону.

У частині 6 ст. 588 КПК України визначено порядок розгляду питання про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку уповноваженим (центральним) органом України та визначено обсяг інформації, який повинен бути наданий запитуючою стороною для вирішення питання про видачу особи у спрощеному порядку.

Для розгляду питання про видачу особи у спрощеному порядку необхідна наступна інформація щодо:

1) прийняття компетентним органом іноземної держави стосовно особи рішення про тримання під вартою або вироку, який набрав законної сили, а також підтвердження того, що особа розшукується компетентним органом іноземної держави для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку;

2) характеру і правової кваліфікації вчиненого особою кримінального правопорушення, зокрема про максимальну межу покарання або покарання, призначеного згідно з вироком, який набрав законної сили, а також про відбуту особою частину покарання;

3) даних про особу, яка розшукується компетентним органом іноземної держави для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку, зокрема про її громадянство;

4) обставин вчинення особою кримінального правопорушення, зокрема про час, місце, ступінь участі особи, інші обставини вчинення кримінального правопорушення;

5) наслідків вчиненого особою кримінального правопорушення (за можливості);

6) строків давності притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення відповідного кримінального правопорушення згідно із законодавством іноземної держави, яка розшукує особу.

У разі якщо особа розшукується компетентним органом іноземної держави з метою виконання вироку, який набрав законної сили, для розгляду питання про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку необхідною є також інформація про те, чи було ухвалено вирок за відсутності обвинуваченого (*in absentia*).

За потреби для прийняття рішення про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку уповноважений (центральний) орган України може запитати у компетентного органу іноземної держави додаткову інформацію або документи.

У ч. 8 ст. 588 КПК України визначено, що Уповноважений (центральний) орган України має право прийняти рішення про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку або відмовити у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку протягом п'яти робочих днів з дня одержання ухвали слідчого судді, якою затверджено згоду особи на видачу (екстрадицію), та інформації компетентного органу іноземної держави, передбаченої ч. 6 ст. 588 КПК України. Рішення виносяться керівником уповноваженого (центрального) органу України або уповноваженою ним особою, є остаточним і оскарженню не підлягає.

У частині 9 ст. 588 КПК України визначені підстави для відмови у видачі особи навіть за умови, якщо особа надала таку згоду. На нашу думку, зазначене питання потребує додаткового вивчення.

Застосуванню спрощеного порядку видачі осіб передуює затримання особи, яке має свої особливості.

Так, відповідно до результатів аналізу правозастосовної практики, затримання здійснюються: під час в'їзду в Україну (39%), під час виїзду з України (35%), під час перебування на території України (26%). Затримання здійснюється такими суб'єктами: інспектором прикордонної служби, який здійснює перевірку паспортних документів при в'їзді та виїзді з України, в тому числі співробітниками Міжнародного пункту пропуску для автомобільного сполучення (48%), співробітниками національної поліції (25%), слідчим (12%), співробітниками СБУ України (14%), співробітниками інших органів (11%). Як показує аналіз правозастосовної практики затримання особи здійснюється уповноваженою службовою особою в порядку ст. 208 КПК України, а також керується рядом відомчих наказів.

У ст. 208 КПК України передбачене вичерпне коло випадків, які дають право уповноваженій службовій особі затримати особу, підозрювану у

вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, без ухвали слідчого судді, суду. Затримання особи, яка перебуває у міжнародному розшуку для здійснення її видачі, як підстава для затримання, не передбачена у КПК України. Зазначене питання щодо правомірності затримання такої особи на підставі ст. 208 КПК України є досить спірним з огляду на імперативність зазначеної норми та обмежену кількість підстав, які надають право уповноваженій особі затримати особу, серед яких відсутня така підстава як затримання особи для вирішення питання про подальшу видачу іншій державі. Так, особа, яку затримують для вирішення питання про подальшу видачу іншій державі, не підпадає під жодну з підстав, визначених у ст. 208 КПК України. З огляду на це, при затриманні такої особи підстави, зазначені у ст. 208 КПК України, не можуть бути застосовані. Однак, як показує правозастосовна практика, при затриманні осіб, які знаходяться у міжнародному розшуку посилаються саме на зазначені підстави. Цікавою в розглядуваному аспекті є ч. 3 ст. 208 КПК України, в якій зазначено, що якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України, особа може бути затримана в порядку ст. 208 КПК України. Затримання особи для видачі формально підпадає під ознаки ч. 3 ст. 208 КПК України, однак ця підстава для затримання можлива в Україні лише щодо злочинів, підслідних НАБУ, що значно звужує сферу застосовування зазначеної підстави та виключає можливість посилання на неї при затриманні особи для видачі іншій державі. Доцільно було б доповнити ст. 208 КПК України додатковою підставою, яка б дозволяла затримувати особу для вирішення питання про подальшу видачу іншій державі. Відповідно до ч. 4 ст. 208 КПК України уповноважена службова особа, що здійснила затримання особи, повинна негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання. Разом з тим, наразі в КПК України відсутня відповідна підстава для затримання особи, яка перебуває у міжнародному розшуку, що призводить до того, що в протоколах зазначають підставу для затримання визначену п. 1 ч. 1 ст. 208 КПК України «якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення», що не відповідає дійсності. Так, відповідно до аналізу протоколів затримання в них зазначено як підставу для затримання п. 1 ч. 1 ст. 208 КПК України у 74% протоколів та п. 2 ч. 1 ст. 208 КПК України у 20% протоколів, інші підстави з посиланням на накази та інструкції у 6% протоколів. Тому, пропонуємо доповнити ч. 1

ст. 208 КПК України п. 4 у такій редакції: «Уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:

4) якщо особа переслідується компетентними органами іншої держави за вчинення правопорушення або якщо особа розшукується зазначеними органами з метою виконання вироку або постанови про утримання під вартою для вирішення питання про подальшу видачу компетентним органам іншої держави».

Порядок затримання особи, крім ст. 208 КПК України, регламентується рядом наказів і інструкцій. Однак, їх аналіз свідчить, що в наказах та інструкціях не визначено обов'язку уповноважених осіб роз'яснити особі її право надати згоду на видачу (екстрадицію) для застосування процедури видачі (екстрадиції) у спрощеному порядку, а також права на відмову від застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності у разі надання згоди на її видачу (екстрадицію). Так, відповідно до наказу № 931 від 14.11.2012 Адміністрації Державної прикордонної служби України «Про затвердження Інструкції про порядок дій посадових осіб органів (підрозділів) охорони державного кордону під час затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, без ухвали слідчого судді або суду та порядку подальшої взаємодії органів (підрозділів) охорони державного кордону з органами досудового розслідування» [4] у Розділі II не передбачено обов'язку роз'яснити право затриманої особи на застосування спрощеного порядку видачі, однак прикордонні наряди найчастіше затримують осіб при перетині державного кордону України (під час в'їзду в Україну (39%), під час виїзду з України (35%)) (Додаток). Метою зазначеного наказу є визначення порядку дій посадових осіб органів (підрозділів) охорони державного кордону під час затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, без ухвали слідчого судді або суду та порядку подальшої взаємодії органів (підрозділів) охорони державного кордону з органами досудового розслідування [4]. Відповідно до ч. 4 ст. 588 КПК України протокол затримання особи повинен містити відмітку про роз'яснення особі її права надати згоду на видачу (екстрадицію) для застосування процедури видачі (екстрадиції) у спрощеному порядку, а також відмітку про право на відмову від застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності у разі надання згоди на її видачу (екстрадицію). З огляду на виконання зазначеного положення, а також з метою узгодження вимог наказу з положеннями КПК України, пропонуємо доповнити п. 2.1 II Розділу Наказу № 931 від 14.11.2012 Адміністрації Державної прикордонної служби України «Про

затвердження Інструкції про порядок дій посадових осіб органів (підрозділів) охорони державного кордону під час затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, без ухвали слідчого судді або суду та порядок подальшої взаємодії органів (підрозділів) охорони державного кордону з органами досудового розслідування» абзацом 4 такого змісту: «Якщо встановлено, що особа переслідується компетентними органами іншої держави за вчинення правопорушення або якщо особа розшукується зазначеними органами з метою виконання вироку або постанови про утримання під вартою для вирішення питання про подальшу видачу компетентним органам іншої держави при її затриманні, уповноважена службова особа зобов'язана роз'яснити особі її право надати згоду на видачу (екстрадицію) для застосування процедури видачі (екстрадиції) у спрощеному порядку, а також право на відмову від застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності у разі надання згоди на її видачу (екстрадицію). Про роз'яснення зазначених прав у протоколі затримання має бути зроблена відповідна відмітка».

Порядок дій посадових осіб Державної прикордонної служби України та органів Національної поліції України в разі виявлення в пунктах пропуску через державний кордон України осіб, автомобільних транспортних засобів і паспортних документів, які перебувають у банках даних інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерполу також регламентується Наказом Міністерства внутрішніх справ № 505 від 14.06.2016 року «Про затвердження Порядку дій посадових осіб Державної прикордонної служби України та органів Національної поліції України в разі виявлення в пунктах пропуску через державний кордон України осіб, автомобільних транспортних засобів і паспортних документів, які перебувають у банках даних інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерполу» [5]. Відповідно до зазначеного Наказу затримання особи здійснюється в порядку визначеному Наказом № 931 від 14.11.2012 року Адміністрації Державної прикордонної служби України, однак в Наказі Міністерства внутрішніх справ № 505 від 14.06.2016 року розроблена типова форма протоколу про затримання особи, яка є додатком 1 до зазначеного наказу [5]. Аналіз типового бланку затримання свідчить про його невідповідність вимогам КПК України в частині виконання обов'язку роз'яснити особі її право надати згоду на видачу (екстрадицію) для застосування процедури видачі (екстрадиції) у спрощеному порядку, а також право на відмову від застосування спеціального правила щодо меж кримінальної відповідальності у разі надання згоди на її видачу (екстрадицію). З огляду на це, нами розроблено проект протоколу додатку 1

до Порядку дій посадових осіб Державної прикордонної служби України та органів Національної поліції України в разі виявлення в пунктах пропуску через державний кордон України осіб, автомобільних транспортних засобів і паспортних документів, які перебувають у банках даних інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерполу з урахуванням зазначеного пункту, який має використовуватись при затриманні осіб, які переслідуються компетентними органами іншої держави за вчинення правопорушення або якщо особа розшукується зазначеними органами з метою виконання вироку або постанови про утримання під вартою для вирішення питання про подальшу видачу компетентним органам іншої держави та доповнено його відповідними графами для заповнення, які стосуються спрощеного порядку видачі осіб.

До особи, яку розшукують компетентні органи іноземної держави за кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким може бути вирішено питання про видачу особи (екстрадицію) такій державі для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку, в порядку і на підставах, передбачених розділом IX цього Кодексу або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, може застосовуватись запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

Відповідно до ч. 2 ст. 10 КК України іноземці та особи без громадянства, які вчинили злочини поза межами України і перебувають на території України, можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності і віддання до суду.

Література

1. Бобылев А.И. Механизм правового воздействия на общественные отношения. *Государство и право*. 1999. № 5. С. 104–109.
2. Свистуленко М. П. Экстрадиция в правовой системе Украины: основные криминально-правовые аспекты: дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ. 2005. 238 с.
3. Волженкина В.М. Выдача в российском уголовном процессе: монография. Москва, 2002. 333 с.
4. Наказ Адміністрації ДПС № 931 від 14.11.2012 «Про затвердження Інструкції про порядок дій посадових осіб органів (підрозділів) охорони державного кордону під час затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, без ухвали слідчого судді або суду та порядок подальшої взаємодії органів (підрозділів) охорони державного кордону з органами досудового розслідування». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2033-12/print>.
5. Наказ МВС України № 505 від 14.06.2016 «Про затвердження Порядку дій посадових осіб Державної прикордонної служби України та органів Національної поліції України в разі виявлення в пунктах пропуску через державний кордон України осіб, автомобільних

транспортних засобів і паспортних документів, які перебувають у банках даних інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерполу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1052-16/print>.

Анотація

Бортницька В. В. Процесуальний порядок застосування спрощеного порядку видачі осіб з України. – Стаття.

Стаття присвячена дослідженню процесуального порядку застосування спрощеного порядку видачі осіб з України. Надано загальну характеристику положень ст. 588 КПК України. Розглянуто особливості затримання особи в порядку ст. 208 КПК України з урахуванням положень КПК України, які стосуються спрощеного порядку видачі осіб з України. Проаналізовано відомчі накази та законодавчі акти щодо регламентації спрощеного порядку видачі осіб та визначено коло питань, яке потребує додаткової регламентації. Обґрунтовано наукову позицію про те, що затримання особи, яка перебуває у міжнародному розшуку, для здійснення її видачі як окрема підстава для затримання не передбачена у КПК України та доведена необхідність законодавчої регламентації окремої підстави для затримання.

Ключові слова: затримання, спрощений порядок видачі, процесуальний порядок, застосування.

Аннотация

Бортницкая В. В. Процесуальный порядок применения упрощенного порядка выдачи лиц из Украины. – Статья.

Статья посвящена исследованию процессуального порядка применения упрощенного порядка выдачи лиц из Украины. Предоставлена общая характери-

стика положений ст. 588 УПК Украины. Рассмотрены особенности задержания лица в порядке ст. 208 УПК Украины с учетом положений КПК Украины, которые касаются упрощенного порядка выдачи лиц из Украины. Проанализированы ведомственные приказы и законодательные акты касательно регламентации упрощенного порядка выдачи лиц и определен круг вопросов, которые нуждаются в дополнительной регламентации. Обосновано научную позицию о том, что задержание лица, находящегося в международном розыске, для осуществления ее выдачи как отдельное основание для задержания не предусмотрено в УПК Украины и доказана необходимость законодательной регламентации отдельного основания для задержания.

Ключевые слова: задержание, упрощенный порядок выдачи, процессуальный порядок, применение.

Summary

Bortnytska V. V. Procedural procedure for applying the simplified procedure for extradition of persons from Ukraine. – Article.

The article is devoted to the investigation of the procedural procedure for applying the simplified procedure for extradition of persons from Ukraine. The general description of the provisions of Art. 588 CPC of Ukraine. The features of detention of a person in the order of Art. 208 of the CPC of Ukraine, considering the provisions of the CPC of Ukraine concerning the simplified procedure for extradition of persons from Ukraine. The departmental orders and legislative acts on the regulation of the simplified procedure for extradition of persons are analyzed and the range of issues requiring additional regulation is determined and the need to legislate a separate reason for detention was proved.

Key words: detention, simplified extradition procedure, procedural procedure, application.